

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

De precepto primo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

De decem preceptis

delicet in manibus. propter decem digi-
tos manuum. In pedibus. propter decem articu-
los pedum. Et in ipsis sensibus. propter quinque
sensus exteriores. et quinque interiores.
Ideo autem scripta sunt in predictis tribus
partibus ad designandum quod precepta diuina
debent regulari in nobis in operationibus:
ne in operibus nostris non divina precepta fa-
ciamus. Dirigere gressus affectus ne pre-
cepta diuina transgrediamur. Et mode-
rare sensus et motus uersatōis: ut in omni
conuersatione exemplum nostre sanctitatis pre-
tendamus. Et nota quod decem precepta fuerunt
data moysi in duabus tabulis septem digito
dei. **E**t in prima tabula fuerunt
tria prima precepta per que homo ordiatur
in deum. In secunda alia septem precepta
per que homo ordinatur ad proximum. Et
ista omnia precepta eorum impletio salutem
feram originaliter emanat a radice chari-
tatis tanquam a fontali principio. Et
in ipsa ultimitate ordinant tanquam in fi-
nem et terminum completiui. Unde apostolus
Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio:
quod sic patet. Nam precepta prime tabule ema-
nant a dilectione dei. et ostendunt nobis quomodo
nos habere debemus ad deum. Et primo
corde. quia credere in unum deum
debemus. et hoc tangitur in primo pre-
cepto. Non adorabis deos alienos. Se-
cundo quomodo ore et hoc in secundo pre-
cepto. Non assumes nomen. etc. Tercio
quomodo in opere: et hoc in tercio Sab-
bata sanctifices. Sed alia septem ema-
nant a dilectione proximi: et per illa septem
precepta secunde tabule homo ordinatur ad
proximum: et hoc duobus modis. Pri-
mo quidem in beneficiis tunc bona que
homo potest proximo faciat vel impen-
dat. Et sic est preceptum quartum. Hono-
ra patrem et matrem. In quo precepto
secundum Augustinum implicat omnes actus
beniuolentie proximo impendendos.
Secundo in innocentia ut nihil iniuste sibi
inferat: nec in aliquo sibi noceat. Pro-
ximo autem potest inferri triplex nocumen-

tum: puta cordis: oris: et operis. Ope autem
nocet quis proximo. Primo quidam in perso-
na propria: et hoc prohibet quintum preceptum
Non occides. Secundo in persona coniuicta
et hoc prohibet sextum preceptum. Non mecha-
beris. Tercio in exteriori subiecta: et hoc pro-
hibet septimum preceptum. Non furtum facies
No documentum autem oris. prohibet octauum
preceptum. Non dices falsum testimoni-
um: ubi secundum Augustinum: implicite prohi-
betur omne nocumentum oris respectu pro-
ximi. Tercium nocumentum est cordis ut
quando quis cogitat mala contra proximum
et hoc prohibet in nono. Non concupisces
rem proximi tui. Et in decimo. Non con-
cupisces uxorem proximi tui.

De primo precepto.

Primum preceptum Non adora-
bis deos alienos. Quod quidem
preceptum Christus expressit Matth. 4.
Dominum deum tuum adorabis: et illi soli ser-
ues. In quo deorum pluralitas excludit
et unus solus uerus deus colendus ostendi-
tur. Quod tamen expressit per Deuterom:
vi. ubi dicitur Audi israel dominus deus tuus:
deus unus est. **D** Sciendum autem
quod primum preceptum tangit fidem: quia
fides est fundamentum omnis boni: unde
apostolus. Fundamentum aliud nemo
potest ponere preter illud quod positum
est: id est fides christi. Unde Augustinus
Fides est bonorum omnium fundamentum
Fides est humane salutis initium: sine
hac nemo potest ad filiorum dei numerum pro-
uenire. Hoc etiam patet per Bernardum
qui dicit. Nemo liberatur a damnatione
que facta est per Adam nisi per fidem do-
mini nostri Iesu christi. Unde apostolus ad
Hebr. xi. Impossibile est sine fide placere
deo. Unde Bernardus de patribus
veteris testamenti dicit. Multi ante sal-
uatoris aduentum deum omnipotentem
timentes: et diligentes sue salutis grati-
simam promissorem: credentes in promissum

one fideles. sperantes certissimū redem/
ptorem i hac fide et expectatione saluari
sunt. Ergo scdm Augustinū. De vn^o
adorandus est fide integra et non ficta.
vnde dicit. Non adorab deos alienos
Circa quod sciendū q hoc preceptū
a multiplicib hominibus multiplici
trāsgredit. **E** **P**rimi q trāsgredi
untur pceptum hoc sunt infideles non
baptisati. qui continue sunt in statu dā
nationis. Unde Joh. iij. Nisi quis re/
natus fuerit ex aqua et spiritu sancto. nō
potest intrare in regnū dei. Et Marc
16. Qui crediderit et baptisatus fuerit
saluus erit. Qui vero non crediderit. cō
demnabitur. Sciendū q hoc firmiter
crededū ē q extra fidē catholicā nullus
saluaf. **H** figurā hēm^o i archa Noe. i
q solūmō tpe diluuii octo hoies in vita
manserunt. alij spibus extra archā sub
mersis. **Q**uerit de pueris iudeorum et
christianorum qui decedūt sine baptis/
mo vtrum sint equales. **R**espōdetur q
sic. Et ratio huius quia solūmodo ha/
bent culpam originalem et nullā actua
lem. tam iudeorum q christianorum q
sine baptismo decedunt ad limbū pue/
rorum descendunt et ibi habebūt penaz
damni. id est puationem visionis dei. et
non penam sensus. id est penam sensibi
lem. **I**tem querit vtrū pueri iudeorū
et infideliz inuitis parentibus sint ba/
ptizandi. **R**espondeo scdm Thomā
scda scde. q. x. non licet. **S**z quādo ad
annos discretōis perueniūt. possunt fū
dem suscipere parētibz etiam inuitis
Concordat etiam Buil. Sciendūz ta/
men q si quis in articulo mortis puerū
iudeorūz baptizaret. statim ad celū euo
laret. **S** **S**cōi sunt heretici. qui
falsam opinionē de fide et eius articu
lis inueniunt. vel sequuntur. vel etiā d
sacramētis vel de sacra scptura. Et ta
les heretici excōmunicati sunt. vt habe
tur extra de hereticis. **S**igna autē here
ticorum sunt quia loquunt contra pote

statem platorum ecclesie. quam christ^o
eis cōtulit dicens eis in apostol^o suis. vt
habetur **M**arth. 18. Quodcūq ligā
ueris sup terrā. erit ligatum et in celis. et
quodcūq soluerit sup terrā etē **S**ed
tales heretici excōmunicatōes et sentēti/
as prelatorum parūpendunt et contem
nunt **I**tem loquuntur quandoqz ptra
sacramētum matrimonij. **I**tem ptra ba
ptisum. penitentiam. et pessionem. d
quibus modicum curant. **I**tem parū
pendunt ordinatiōem sancte eccle dei i
ieiunijs. in festiuitatibus. et sic de alijs.
et tales non sunt fouendi. quia ipsi cum
fautoribus sunt omnes excōmunicatē
vt patet extra de hereticis **E**xcomuni/
camus. **T**ercij qui dubitant de fide
et tales solent dicere. si sic ē vt scptura dē
cit et tides catholica tenet magnum qd
est et non em̄ contradicunt simplicitē scri/
pturę et fidei. sed tamen non firmiter cred
dunt. et tales si sic decedunt. damnabū
tur. quia fides christiana debet esse for
tis in homine. vt si etiam angelus d cel
lo descenderet et aliam fidem pdicaret. se
bi crededum non esset. vt patet p Apo/
stolum ad Gal. p. **S**ed hoc non est in/
telligendum de his qui temptantur cū
amaritudine cordis de fide. tales resiste
re debent. **Q**uia scdm Gregorū in pa/
storali. Humanū est in corde temptati
onem perpeti. demoniacū vero est in rē/
tationis certamine superari. **S**ciendū
q sacramētum confirmatōis dat in frō
re. vt quilibet christianus libere audiat
nomen christi confiteri. etiam si propter
rea mori deberet maxime ppter ista que
sunt de necessitate fidei. **U**nde ad Ro
ma. x. Corde creditur ad iusticiam. ore
autē confessio fit ad salutem. **E**rgo qui
fidem obseruare volunt solum in cor
de. et ore non audent confiteri. tales sine
dubio p hanc occultatōem fidei dānant
S **Q**uarti sūt q articulos fidei
addiscere negligunt cū possint et debeāt
eos scire. **Q**uilibet em̄ christianus cur

De primo

ad annos discretiónis peruenerit. tene/
tur discere scire symbolū ap' loz nisi eēt
impossibilitas ingenij sic q' nullo modo
addiscere possit. Ergo qui articulos fi/
dei frivolez ex cōtēptu addiscere nollet
cum addiscere possit. mortaliter pecca/
ret. z tali non ē ministrandū sacramētū
eucharistie. donec addiscat. Unde ad
remouendum impedimentuz predictuz
statuerunt iura q' tenent docere patri/
ni filios suos spūales symbolū z oratō/
nem dñicam si parentes in hoc negligē
tes sunt. vt patet p' decretuz Augu. qd
ponit de sacra. dist. 4. ¶ Quinti sūt q'
fidem psumptuose scrutari volūt z nihil
credere nisi qd possit eis ratōe liquida
demonstrari q' plerūqz in errore labunt
z tales mortalit' peccant z meritū fidei p'
dunt. Quia s'm Grego. Fides non ha/
bet meritū ubi hūana ratio p'bet experi/
mentū. ¶ Unde hanc psumptuosam p'
scrutatōem dehortat Sapiēs Eccl. 3.
Altiora te ne q'sieris. z fortiora te ne scru/
taris fueris. Quia q' scrutator est malesta/
tis opprimef a gloria. Bernardus. Fidē
psumptuose scrutari temeritas ē. Cre/
dere pietas ē. Noscere vero vita eterna
ē. Impossibile ē em fidem p' rōem p'scu/
tari. Unde Grego. in omel. qdaz. Fi/
des est earum rerum que apparere non
possunt. q' ergo apparēt. fidē non habēt
sed agnitōem. ¶ Sexti sūt q' inspectio/
nes sortilegas faciunt z diuinatōibz in/
tendunt. Ut aut' appareat qñ act' diui/
natōis sit mortale vl' veniale peccatum
Tūc sciendū scōm Henricū de firma/
ria. q' actū diuinatōis z sortilegij quis
potest exercere Primo modo credens p'
illū actū realit' asseq' quod intēdit. puta
alicui' amorē. vl' furti reuelatōez. vl' fu/
turi euentus p' cognitōem. Sicut q's euz
q' contrahere debeat. z sic mortalit' pec/
cat z ē grauissimū p'ccm. Scōdo licz nō
credat p' actum illū realit' asseq' qd intē/
dit. tamē vult curiose experiri vtz aliqd
efficacie sit in tali actu an non. z hoc ite/
rum est mortale licet non ita graue sit si/
cut ē primum. Et ratio est. quia talis ē
dubi' z fluctuans in fide catholica post
q' contra veritatem z firmitatem fidei
catholice p'ponit experiri talia que scit
et scire debet per fidem catholicam esse
reprobata. ¶ Tercio mō si ex sola
leuitate vl' simplicitate s' exerceat. nihil
tamen credens in hoc esse virtutis z ef/
ficacie. nec etiam experiri intendit an in
hoc efficacia aliqua existat sed solum ex
leuitate z simplicitate hoc facit. hoc so/
lum videtur veniale peccatum maxime
quantum ad laicos. Sed quantum ad
clericos qui tenentur scire hoc in iure eē
phibitum. semper est peccatum morta/
le. cum per hoc iura decernant eos p' an/
num de communitate priuandos. quod
solum indicitur pro mortali p'ccō. ¶ Se/
ptimi sunt qui tempus z dies egyptia/
cos obseruant. Sciendum tamen ē. q'
si certum tempus obseruetur in his ac/
tibus qui dependent a causa naturali.
puta ab influentia celesti. sicut potōnis
sumptio in medicinalibus. agrozum se/
minatio. arborum plantatio. z sic d' ali/
is. hoc non est idolatrie. sed sagacitatis
z prudentie. z hoc nullum peccatum ē.
¶ Sed si obseruentur hec in alijs acti/
bus qui solum dependent ab hominis
libero arbitrio puta mercatio. vxor' tra/
ductio. herbarum collectio. z sic de con/
similibus. quia in talibus obseruare tē/
pus z dies egyptiacos est p'ccm mor/
tale. Unde dicitur in decretis. xxvi. q.
v. Non licet christiano elementa colere
nec lune nec stellarum cursum obserua/
re in coniugijs sociandis. nec in herbis
colligendis. nec incantationes licet at/
tendere. Ergo reprehensibiliter peccāt
qui in nocte natiuitatis Christi Joā/
nis baptiste suas incantationes faciūt.
¶ Sciendum quoqz quando necesse ē
aliquē xpianū ire vl' aliqd opus inchoa/
re p' mo signo crucis dz se munire z dñi/
cam orōnem z symbolum dicere. z sic d'

dei adiutorio confidere q̄ sibi p̄sperabi
tur in his quantum ad salutem suam p̄
tinet. **Uñ Augu⁹.** dicit. Omnis dies
bona est. quia sicut p̄mā diem. sic se daz
z terciā z quartā fecit deus. Ergo nll
lus obseruet qua die exeat de domo vl
opus aliquod inchoet. **In cōtrariū faci**
unt illi q̄ obseruant diem innocentum z
alios plures dies esse egyptiacos. **Uñ**
Augu⁹. Non obseruetis dies egyptia
cos. **I** **C** Octau⁹ ist⁹ q̄ somnia aduer
runt z fuant. Contra quod dicit **Leu**
ti. xix. Non augurabimini. nec obserue
tis somnia. Sciendum tamen q̄ som
niorum est multiplex causa. **Prima** ē dis
positio corporis. sicut homines frigidi
somniaant frequent⁹ q̄ sint in glacie vl in
niue. quia fantasmata formant⁹ confor
mia tali dispositioni. **Unde Augu⁹ de**
spū z anima. Juxta infirmitatūz diuer
sitates diuersa accidunt somnia. **Et fm**
morū z humorū varietatē. variant⁹
z somnia. nam alia vident sanguinei. a
lia colerici. z sic de alijs. **Hoc** possum⁹
cognoscere. nam timorosis apparet quā
doqz quasi sint in angustijs constituti.
scz in p̄secutiōe gladij. vel in deuoratiōe
ferarū z canum. z quod cadant ab al
to ad imum. **C** **S**ecundo contingunt som
nia scdm **Grego⁹. li. 8. morali. ca. 7.** ex
plenitudine ventris vel inanitate. **Et hec**
duo omnes experimento cognoscimus
quia esurienti apparet in somno q̄si co
medat. z sitienti quasi bibat. **C** **T**ercio
contingūt somnia ex precedētibus cogi
tationibus z occupationibus. **Uñ Sa**
lomon Multas curas sequunt⁹ somnia.
Hoc apparet in nobis ip̄s manifeste. qz
quicquid attente cogitamus vigilādo.
hoc occurrit cōiter in somnis. **C** **Q**uar
to contingunt somnia a demonibus vt
quando a demonibus immittunt⁹ aliq̄
visiones imaginariē in dormiendo. z sic
plures decipiuntur. **Unde Eccl̄. xxxij**
Multos errare fecerunt somnia z illusi
ones vane. **Uñ Catho.** Somnia ne

cures nam fallunt somnia plures. **Exē**
plum de illo diuite cui somniauit q̄ diu
deberet viuere. z sic multas diuitias cō
gregauit. z postmodum in breui defun
ctus est dicens. **V**anitas somniorum
qualiter decepisti me. **C** **Q**uinto cōtin
gunt somnia z visiones cum deus per se
vel p̄ ministerium angelorum immittit
alicui imaginarias visiones ad aliq̄ fu
tura designanda. vt p̄z de **Ioseph spō**
Marie. cui apparuit angelus i som
nijs dicens **Tolle** puerum z matrē ei⁹ z
fuge in egyptum. **Sed** hoc raro cōtin
git nisi valde bonis z perfectis. **Sed** il
la somnia a demonibz p̄tingūt mltis vt
cōit. **Uñ Bre. viij. mox.** Nimirū cū som
nia torrey q̄litaribz alternent tanto eis
credi difficilius debet. quanto z ex q̄ in
pulsu veniant facilius nō eleuet. **C** **N**o
ni sunt qui ad phitonissas accedūt. z q̄
dam occulta ab eis requirunt. vt furta.
z sic de alijs. quod stricte phibitum est.
vt p̄z. xxvi. q. vij. **Non** obseruet. **U**bē
dicatur. qui talibus credunt. aut ad in
terrogandum eas eaz domus introeāt
aut eas ad domos pprias ducunt. sciat
se fidem catholicam z baptisimū p̄reua
ricasse. z paganam z apostatā. z dei inē
micū z irā dei in p̄petuū grauit⁹ meruis
se. **Sciendū** q̄ oēs q̄ tales phitonissas
accedūt toriēs mortalit⁹ peccāt. qz nō li
cet p̄siliū a diabolo inq̄rere. qz inimicū
mortal⁹ cōim n̄m. z sp̄ hz malā volūta
tē q̄ nos quō nos impediāt a salute n̄ra.
Insup nec eis credendū. qz diabol⁹ q̄ p̄
eas loquit⁹ fm dictū xp̄i in euāgelio. vt
habet **Ioh. 8.** **D**ēdax ēz pat⁹ eius scz
mēdaciū. **Et** p̄ hoc nitit⁹ quandoqz inno
cētes infamare eo q̄ sunt sibi magz con
trarij. **C** **U**nde exemplū. **Q**uidam co
mes inyna ciuitate sui dominij habuit
talē phitonissam q̄ occulta z secreta ma
nifestabat. **A**d quam accessit tentans
eam. z quesuit ab ea de duobus equis
quos dicebat sibi esse furatos. z ip̄a in
dicebat ei. z quo venisset. **Et** ille **D** **q̄**

De primo

grande mentita es et illos de quibus dicitur
innocenter inculpas. quia equos meos
ambos adhuc in stabulo meo habeo
Decimi sunt qui per feruz candens
vel per aquam bullientem vel duellum te-
tant deum. quod est grauitus phibituz
Tum quia ibi expectat aliquis miracu-
losus effectus a deo. tum quia ordinan-
tur ad iudicandū occulta. que diuino iu-
dicio reseruantur. tum quia etiam huiusmo-
di iudicium non est autoritate diuina san-
ctum sed phibitum. vt patz Deutero.
sexto et Matthei. 4. vbi dicitur. Non te-
prabis dñm deum tuum. Ergo talib?
sic deum temptantibus nec est dandū
auxilium vel consiliū ad talia exercēda.
Sed omnibus viribus retrahendi sūt
a talibus. quia si sic moriantur. eternali-
ter damnabunt. **I**tē **U**ndecimi
sunt qui peccata sua constellationibus et i-
fluentijs planetarū ascribunt. et sunt ta-
les quod dicunt fatum esse. Contra quod dicit
Gregorius. Absit inquit a fidelibus quod
esse fatum aliquid dicant. vitaz em ho-
minum solus conditor qui hanc creaturam
amministrat. Fatum in vulgari dicitur
das ist mir beschert Ego aut addo. Das
beschert in yñ das verlin louffat mite in
ander. Si vnus non furaret non suspen-
deretur. Et Chryso. sup Matthe. ar-
guit et improbat tales quod dicunt quod suavi-
cia habeant a constellationibus dicens.
Si aliquis adultē aut homicida fieret
per stellam magna esset iniq̄tas stellarum
Maior autē illius quod creauit stellas. Nam
cum p̄sciens futurorum deus sit. ex quo
ranta iniq̄tas futura esset ex stellis si no-
luit emēdare non est bonus. Si autē vo-
luit et non potuit. non ē omnipotens. que
omnia sunt contra fidem christianā. cū
deus sit summe bonus. **U**n̄ ps̄. Con-
fitemini dom̄o quoniam bonus. Unde
Aristoteles. xi. meth. Deus est optimū
bonū et sempiternū. Itē quia ops. **U**n̄
ps̄. Omnia quecumq; voluit dñs fecit i
celoz in terra. **U**n̄ dicimus in simbolo

Eredo in ynum deū patrem omnipotē-
tem factorem celi et terre. Ergo grauitē
peccant qui tenent fatum. dicēdo quan-
do homo male moritur siue suspēdatur
siue cōburatur. tunc tales dicunt quod sic
oportuit fieri. quia deus sic voluit et ordi-
nauit. et ad hoc natus ē quod talia facere et
talita pati debuit. Hoc est contra honore
dei loqui. quia deus quod ē summe bonus
non vult nisi bonum. **U**n̄ Ap̄ls primo
Thessal. 4. Hec ē volūtas dei. sancti-
ficatio vestra. Ergo ascribi debet malu-
rie p̄cipius hominis et non diuine or-
dinationi. licet scdm Augustinuz. No-
stra animalis sensualitas per constella-
tiones plus inclinatur ad vnum vitium i
vna constellatione quā in alia. Et etiā in-
telligitur sic de p̄tutibus vt potē sub ve-
nerenatus ad luxuriam. Nat̄ sub mar-
te ad bellum. Natus sub hygine ad casti-
tate. et sic de alijs. Tamē ista inclinatio
manet sub potestate ipsius rationis hu-
mane. **U**n̄ Ben̄. iij. dixit d̄s ad Layn-
fratum volētes occidere fratrem suū Sub-
tus te erit appetitus tuus. et tu domia-
beris illius. Unde etiam Auḡ. Om-
ne p̄ccm est a deo voluntarium. quod si vo-
luntarium non ē. p̄ccm non est. Unde
Seneca. Dimitte excusationem. nemo
peccat inuitus. Ergo illa inclinatio siue
ille constellatōes non ponunt necessita-
tem peccandi **D**uodecimi sūt
quod augurium obseruant. quod augurium
attēditur in gestuz cantu et i volatu auis-
um. Verbi gratia. Cum gallina cātat
et canis latrat. et corui supra domum se-
ponunt. et cuculus gucguc clamat. que
omnia vana et superstitiosa sunt. Exem-
plum legitur quod quedam mulier egrota
utrysq; ad mortem. et dixit ei filia sua.
Dat mitte per sacerdotē vt confitearis
p̄ccā tua. Cui mat. ad quid si mō sum
infirmā cras aut postcras ero sana. Fi-
lia p̄vidēs eam sp̄ deteriorari adduxit
plures vicinas vt eā similitē monerent.

precepto

Quibus illa. Quid dicitis vel timetis & Ego non moriar ante duodecim annos quia audiui cantare cuculu in die. **D**icitur quod dixit michi. et tandem in illo periculo obmurmuravit. Et tunc misit filia sua pro sacer dore. Qui venit et attulit quod debuit. et ad eam veniens querit si velit aliquid confiteri. Illa solum dicebat. gueguc.

Item sacerdos offert ei corpus domini etiam querit iterum si credit esse salvatorem. Et illa respondit gueguc. Et sic reuertente post paululum obiit. **T**redecimi sunt qui nigromantiam exercet quod fit per mortuos suscitatos. Huiusmodi nigromantia non est apud vulgares homines visitata. ergo de ea presentem non loquimur.

Sciendum tamen quod plures homines plures vanitates circa morientes attendunt. Primo enim dicunt quod quando agonizans sudorem emittit quod sit baptismus. quia sicut in ingressu baptismatus est. sic in egressu exdat eundem baptismum. quod est erroneum. **I**tem aliqui dicunt quod anima recedens a corpore non habebit requiem. donec pulsatus fuerit ei. **I**tem aliqui dicunt quod interim pulsus sit anima confiteretur. **I**tem aliqui dicunt quod quando anima egressa est a corpore. tunc prima nocte pernoctabit cum beata gertrude. secunda nocte cum archangelo Michael. tertia nocte vadiat sicut diffinitum est de ea. quod est erroneum.

Unde de peccatoribus dicit Job. **D**ucunt in bono dies. et puncto ad inferna descendunt. Simile dicendum est de bonis et perfectis et innocentibus. qui immediate volant ad celum. Sed qui sunt medio ceteri boni. immediate deducuntur ad purgatorium. **I**tem aliqui dicunt quod sabbato de sero anime exibunt de purgatorio. et sic requiem habebunt usque ad secundam feriam. tunc reintrabunt cum primo quod aliquid cepit laborare. et ex hoc volunt inferre quod peccatus sit in secunda feria nimis mane surgere et laborare. **S**ed quod sabbatinis diebus diu laborant hoc pro nullo

peccato reputant. cuius oppositum tamen est verum. **N**on anime non exhibent de purgatorio ante plenariam purgationem ostendit **D**aniel. **v.** Non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. **I**tem alii exerceant superstitionem cum acu cum qua cadaver mortuorum confutum est. **Q**uarta decima sunt qui circa sortes et circa varias inspectionem psalmorum. euangeliorum et aliarum scripturarum futura pronosticare volunt. **I**tem qui ponunt cumulum salis et cedulas scriptas vel non scriptas in oculis positas. et considerant volunt quod quam accipiat. **U**el ex festucis in equalibus prepositis quod maiorem vel minorem accipiat. **U**el ex taxillis periectione in libro qui nominatur liber sortium. vel etiam considerando in taxillis quod plura puncta periciat. vel etiam dum considerat quod in apertura libri occurrat. et sic de aliis. **Q**uarta decima sunt qui in puerperio et cum mulieribus pregnantibus et parientibus superstitiones exercent. **U**erbi gratia sicut qui mulierem difficultatem habentem in partu circumangunt circumangulo viri ut eo levius pariat. **I**tem dicunt mulieres que in partu vel in puerperio moriuntur. non posse videre claram faciem dei. sed per velamen. **E**t dicunt quod mulieribus nocet cum in partu periclitantur. quod est falsum. nisi essent culpabiles quod abortum parerent. **P**uerro enim sic in utero morienti nocet. quia nunquam videbit faciem dei. **I**tem qui mulieres faciunt steriles quia tot homicidiorum rei esse videntur quot conceptus conantur impedire. **E**t qui occidunt pueros in utero matris scient. **S**icut ille meretrices qui gerunt se per virginibus cum impregnate fuerint. et sic fetus in utero occidunt. **U**el illis et illis antiquis verulis que talibus dant auxilium et consilium ad occidendum tales pueros in utero matris. quod est maximum peccatum. quia exuperat homicidium cuiuscumque proximi baptizati. **E**t ratio est quia in puero isto occiditur anima cum corpore. **S**ed in homine baptizato occidit

De primo

tur solum corpus. Unde **Sachabeo**. decimo Nolite timere eos qui occidunt corpus. zyna anima preciosior est q̄ ceterum milia corpora. ¶ **Item** de illis viris maledictis qui yxores suas impregnatas perturbant verbis vel factis percutiendo trudendo. z sic efficiunt homicide priorum filiorum. Et mulieres non debent se super hoc remittere que sunt impregnate. z propterea viros suos ad iracundiam puocare. sed viros suos debent honorare z eis sponte obedire. ¶ **Unde** dixit dñs ad **Euum**. vt habet **Gen. iij.** Sub potestate viri eris. Quia mulier existens pertinaciter inobediens viro suo in licitis z honestis. z contemnens preceptum eius in his in quibus tenet sibi obedire peccat mortaliter z offendit deum grauius. Ergo debent simul pacifice viuere. tunc deus moratur cum eis. **Uñ ps.** In pace factus est locus eius. Sic econuerso cum simul litigant. tunc diabolus moratur cum eis. ¶ **Item** q̄ cum gladio euaginato benedicunt mulieres in puerperio z exufflant candelam accensam in faciem eius. quod etiam est supersticiosum. Sed si tibus ibi adoleat siue accendatur lumen consecratum. vel aq̄ benedicta ibi aspergatur. vel signū crucis ibi habeatur talia licent z similia.

¶ **Sciendū** q̄ omnes homines libenter debent honorare z seruire mulieribus impregnatis. exemplo **vgis Marie**. que ascendit in montana cum festatione. z intrauit in domū **Sacharie** fuit **Elizabeth** cognate sue tribu mēsis. ¶ **Sedecimi** sunt qui carminant homines z pecora senes z iuuenes. et hoc fit multipliciter. Primo caput angunt et mensurant cū angulo prior z tūc ponunt angulū sub pedibus eius. z ipse dicit **Deus** te calco q̄ te porto. ¶ **Item** oculos benedicunt z sic cū manu terrā tangūt. et sic cum tali manu oculos sibi contingūt. ¶ **Item** alij qui lauant oculos ex locione pedum. quod ē oculis magis nocuū.

Item aliquos ponunt ad terrā in modum crucis z sic cum filo eos mensurāt. z tunc tale filum cōburunt. z sic cineres dant ad potandum cuius aqua que tacto do allata est. **Item** quando aliquos ducunt per aquam fluidam. **Item** vertunt se contra ortum solis. **Item** ducunt eos quandoq̄ ad arborem. z faciunt eos quiescere. **Item** quidam carminant equos z cetera animalia cum vermes habent. et cum de mane pecora expellunt. vel cuius alias perdita sunt ea benedicunt ne lupi ea rapiāt. ¶ **Unde** exēplū legitur q̄ quidam deuotus homo pergens ad siluam vidit diabolū in specie humana custodire porcos z fuit in autumno cum porci pellunt ad siluā ad comedēdū glādes. Et requisit ille deuotus heremita a diabolo quid ibi faceret. Et ille rēdit. Custodio illos porcos ne a lupis z feris ledant qz carminatrices carminauerūt eos. ¶ **Et** illis carminibus fides adhibeatur. z vt illi hoies in isto errore perseuerēt. id ego illos cū diligentia custodio. **Item** quidā spēs. sic incantatores spēs. **Item** quidā gladios ne ledere possint. **Item** quidā vulnera cū hō vulnerat. **Item** quidā sanguinem cū hō cruciat. **Item** quidā amicos z inimicos. **Item** quidā canes z lupos cū vulneribus iesu xpi se carminant. **Item** alij dicunt q̄ **vgis Maria** ioāne euāgelistā carminauit cū semel caput doluit. qd ē falsum. Et ex hoc volunt inferre q̄ licitū sit carminare. z sic conant se in peccatis suis cū falsitate excusare. z sic de alijs vanitatibus. **Sciendū** q̄ oēs isti q̄ carminant vel se faciunt carminare. vel pueros suos portāt ad carminatrices quibus peccāt. maxie qñ d̄ hoc antea ammoniti sūt. nec tamē desistere volūt. ¶ **Nota** q̄ talia nō hnt efficaciam sanādi. qz sanare hominem sine medicina est miraculum. z cōuenit deo vel sanctis q̄ ex diuina operatiōe hoc homini impetrant q̄ sine medicinalibus sanāt. ¶ **Tunc** querit q̄re talia q̄ndōq̄ videntur iuuare **Respondeo** q̄

precepto

propter tria. Primo propter peccata hominum deus hoc quandoque permit- tit quod diabolus priuat quandoque homi- nem visu aliquorum membrorum et sen- suum sicut visu vel auditu et gressu. et sic de alijs. Et quoniam homo habet recursum ad dia- bolum. id est ad illas carminatrices tunc cessat a lesione membri vel sensus. et sic credit homo quod iuuat. cum tamen nullum effectum naturali- ter habeant talia carmina. Huiusmodi simili- le legitur in legenda sancti Bartholomei de diabolo et idolo Astoroth. qui ex p- missione diuina quoniam fecit alijs ad rem- pus surdos. alijs cecos. et sic de alijs. Et quoniam homines inuocabant eum et eum cole- bant. pro deo ut eis sanitates daret: tunc cessabat torquere eos. et sic credebant ei quasi eos sanasset. Secundo permittit deus hoc fieri ut probetur fides in hominibus. ut quoniam vident vel audiunt hoc fieri: probentur in quali fide sint apud deum. Augustinus dicit quod quisque fidelis non deberet eis credere etiam si aliqui eueniunt que predicunt. aut sanare videant aliquos languidos vel ledere sanos quod hoc ex permissione dei fit quod ipsi qui hoc audiunt vel vident: probentur. et appareat quoniam fide et deuotione sint a- pud deum. Ergo cum apostolo Romano. viij. firmo et integro corde dicam. Quis nos sepa- rabit a charitate christi. An tribulatio. an angustia. an persecutio. an fames. an nuditas. an gladius. an mors etc. Bo- ni christiani ne tormentis separantur a chri- sto. Tepidius et negligentes interdum ociosis fabul' separantur. et si vel leue da- mnium protulerint: continuo scandalizant. et pro deum murmurant. et ad detestanda au- guria redeunt. Sed fidelis homo vana ista respiciens: beatificatur. iuxta illud psalmi. Beat' vir cuius est nomen domini spes eius et non respexit ad vanitates et insanias falsas. Et oppositum dicitur de vanis obfua- toribus in alio psalmo: qui sunt in odio dei. Unde psalmus. Odisti omnes obseruantes va- nitates superuacue. id est inutiliter. Tertio pro- pter parvam fiduciam quam homo habet

ad deum et firmam fidem quam habet ad illa carmina et carminatrices. quia si non adhiberet fidem fiduciam ad talia: nihil iuuarent. Et quod in talibus perfidit et a deo recedit cum fiducia sua. sunt maledicti. Unde Hieremias. xvij. Maledictus homo qui perfidit in homine. et ponit carnem brachium suum. Glo. i. in refragili. Quia illa verba nullam efficaciam habent. hoc probatur. Primo quod non habent a natura. quod aliter se iuuarent. cuius oppositum sepe contingit. quod quicquid est a natura alicui rei interim quod est. se inest sicut caliditas igni. durities lapidi. et sic de alijs. Secundo non habent a dignitate. quia tunc per se dignitas est quod a christo dicitur et institutum ab eodem illa verba. quod verba an- tiqua vetula inuenit. cui diabolus inspirauit. Ergo si a dignitate inest his verbis efficaciam. tunc potius inest per se quod est di- gnitas. Tertio modo non habent ex institutio- ne. quia a deo illa verba non sunt insti- tuta ad illum effectum consequendum. Sicut verba consecrationis habent vim transsubstantiandi panem in corpus chris- ti. quod sine fide effectum non habent ta- lia verba. Et quod solum ex firmitate fidei videntur iuuare. patet per exemplum. Quia fuit quedam ciuissa que doluit o- culos. et iuit ad scholas. et requisit se aliquis scholarium sciret scribere pro oca- lis. quod si eam iuuaret talis nouam tunicam emere vellet. Tunc vnus exposuit se scire talia scribere. et scripsit ei cedulam. et inuoluit eam panniculo quodam. et de- dit ei ut portaret eam circa se. et nullo mo- do aperiret. sed firmam spem adhiberet tunc indubitanter iuuaret. et sic sanata fuit in oculis. Tunc alia ciuissa simili- ter dolens oculos requisit quomodo ipsa esset sanata. Et illa indicauit ei quo- modo per litteram esset sanata. Tunc illa instanter petiuit ut sibi etiam conce- deret illam litteram. quam illa vix et cum difficultate magna ei concessit. sic tamen quod nullo modo aperiret. sed sibi eam tali modo restitueret sicut ei con-

De primo

cederet. que siliter sanata est. et ei lram restituit. **T**ertia mulier que silr doluit oculos: cui etiā sub simili allegatōne literā recessit. et sic etiā sanata fuit. et illa lram ei restituit. **S**ed scholaris q̄ lraz scripsit: accepta noua tunica a ciuitate recessit. **T**unc mulier illa cuius lra erat oio volens videre materiaz lre. aperuit eam. et nihil ibi reperit in scriptis nisi il lam trufam. **D**iabolus tibi eruat oculos et lutum tibi proiciat in foramina. **Q**ue statim compuncta iuit ad plebanū et ei oia narrauit. et ei litterā obtulit. dicens et quomodo omnes tres mulieres ppter fidem quā habuissent ad litterā essent sanate. **T**unc pleban⁹ vt vir prudens hmōi insidias diaboli p̄lo publice intimauit. vt sibi amplius de talib⁹ cauerent. **S**ed diceret aliq̄s **L**ū etia p̄ba sint bona. q̄re tūc est p̄ccm **R**ūdeo p̄mo. q̄ ibi sunt p̄ba falsa mixta cuz bonis p̄bis. q̄ raro vel nūq̄ est aliq̄d carmen qn̄ ibi sit aliq̄d falsitatis. **S**ed in casu q̄ illa p̄ba sint bona et vera: tūc gestus in hmōi falsificāt. q̄ terrā tāgere. **S**olis ortū se p̄tere. p̄ aquā fluidaz calcare. arborē quassare. et sic de alijs gestibus. q̄bus credunt q̄ si tales gestus dimitterēt tūc talia p̄ba nihil iuuarēt. **E**t sic ibi exhibet creaturis reuerentiā creatoris. et p̄sequent peccant. **T**ertio. **S**i illa p̄dicta nō essent. scz q̄ p̄ba nō eēt falsa s̄ vera. et tales gestus falsificātes talia carmina nō fierēt: adhuc esset peccatū. q̄ p̄hibitū est ab ecclesia. vt habetur in decretis. xxvi. q. viij. **D**ecimiseptimi sūt q̄ lunā adorant. **S**icut hodie plures inueniunt hoīes qui cuz nouilunū viderint: adorāt cū flexis genibus. et deposito capucio aut pileo aut capite inclinato honorāt alloquendo et suscipiendo. **I**mo et plures ieiunant ipso die nouilunij: siue sit dies dñica (in qua fm̄ ordinationē non est ieiunandū ppter resurrectionis ch̄i leticiam) siue quacunq̄ alia die. etiā si esset resurrectionis ch̄i

sti. v̄l natiuitatis christi. que omnia habent speciem idolatrie ab idolatris relicte. **D**e quibus dicit Hieremie. vij. q̄ fecerunt placentas Regine celi. scilz lune offerendo eas ei. **E**t volentes hoc paliare dicūt q̄ non honorāt lunā ieiunando: sed oēs sanctos quoz festa et ieiunia incidunt in mense lurationis lune. **E**cce qual est illa excusatio. q̄ ieiunant qn̄ non est ieiunandū. scz die dñico. **E**t si sequens dies esset dies ieiunij sub precepto ecclesie et ambos dies non possent cōmode ieiunare: tunc potius ieiunij ecclesie ad quod obligantur sub p̄cepto ecclesie q̄ ieiunij lune soluerēt. **C**ontra q̄d dicit Hieronym⁹. **I**ngratū est spiritui sancto quicquid obtuleris: neglecto eo quod teneris. **I**tez aliqui venerant solem. **E**xemplū de vna vetula q̄ credit solē esse deam. vocans eā sanctā dominā. alloquendo solem. bñdixit p̄ euz cū certis p̄bis. cū obseruatiā quadā supersticiosa. **Q**ue dixit se pl⁹ q̄ xl. annis creditisse hoc. et multas infirmitates curasse p̄ hoc. **S**ed postea fuit cōpuncta in quodam sermone. et cognoscens errorē suū et sic amplius deseruit eū errorē. et sic penituit. **R** **I**te reprehenduntur hoīes qui stulta vota p̄mittunt et eis fidē adhibent. vt illi qui caneros nō comedunt ppter oculos. et credūt q̄ oculi manēt in tali sanitate sicut tūc fuerūt qn̄ t̄le votū emiserūt. **I**te abstinentes a capitibus aialium et volucrum et piscium ne capite infirmentur. **I**tem qui quinta feria in angaria non comedunt carnes. et credunt q̄ pestilentia non possit eos inuadere. **I**tem qui tertia feria nō intrant balneum q̄ valeat contra febres. **I**te mensuratio luminis Blasij consecrati. vel etiam cum stola consecrata. vel qui comedunt palmam consecratam glutiendo. et sic de alijs. **S**equit̄ fm̄ magist̄r Nicolaū Bauer sacre theologie p̄fessorem in tractatu de superstitionibus. q̄ dicit. q̄ tales abutuntur talibus q̄ non sunt ad hunc finem cōsecrata. nec etiā ex cō-

secratione aliquam contrahunt virtute
 sanatiuam. sed solum ordinant & depu/
 tantur adysum hoim vt reuerentia ho/
 minuz deuotio magis excitet. **U**n sic
 nec ecclesias cosecratas vel vestes sacra
 tas licet puertere adysum hoim. ita & in
 apposito. **I**te in supsticiob oblatoruz in
 missis & cereoz. panis. vel alteri rei ob/
 late sup crucifixo in magna sexta feria.
Similiter aliqui recipiunt denarios q
 sunt oblatis sup crucifixo eadem sexta fe/
 ria. & inde faciunt sibi annulu qui debet
 valere contra caducum morbu. **I**tez q
 sabbato die crines non preindit. nec
 caput lauant. nec balneum intrant. **E**t
 etiam alique mulieres illo die non filat
 vel finum de stabulo non portant. & sic
 de alijs. **C**u tamen scdm **H**osti. **S**ab
 batinis diebus debemus plus labora
 re ne nos christianam videamur iudaisa/
 re. **I**tem qui in natiuitate christi & pasce
 vel penthecostes abstinent a carnibus
Et qz talia uorastz put frequent stulta
 & superstitiosa. ergo preponere debent
 tales homines confessorib suis vl alijs
 sacerdotibus discretz & litteratiz intentio/
 nes & fidenter causas quare talia uouert
 eorum iudicio relinquendo yruz debe/
 ant ea seruare. vel in alia meliora uota
 comutare. **D**ecimioctauis sunt q dicunt
 q aliqui homines in nocte apparēt eis
 & ponunt se super eos & premunt eos. q
 falsum est. quia est pprius sanguis i ho/
 mine. hoc patet ex eo quia ptingūt ho/
 mini quando dure iacet in dorso. & qz/
 cito severtit tunc nihil est amplius. **E**t
 quomodo quis ianuis clausis ad te in/
 gredi posset. cum hoc solum spectat ad
 corpus glorificatum. vt patet in christo
 qui post resurrectionem suam uenit ad
 discipulos suos ianuis clausis dicens eis
Pax uobis. **I**tem aliqui dicunt quan/
 do sonitum sentiūt i sinistra aure. q sit
 signum oblocutiois. **S**ed si sentiunt in
 dextra aure tunc credunt q aliqui bene
 loquuntur de eis. **I**tem qui quandoqz

sentiunt pustulam super linguam simili
 ter dicunt q aliqui mentiēdo detrahe
 runt eis. **D**ecimioni sunt qui sortile/
 gia sua cum sacramentis exercent. vt
 quandoqz cu baptismo. & quandoqz cu
 sacramento eucharistie. **E**xemplū. **F**u/
 it quedam mulier que sacramentuz eu/
 charistie accepit in ore. & de ore ad pan/
 niculum cadere pmisit volens diuinati/
 ones suas cum eo exercere. & cum quat/
 tuor ebdomadas secu portaret & in inte/
 tione sua nihil proficeret comota fecit ig/
 nem in domo. & clausit ianuam. & rece/
 pit sacramentu de bursa. **T**unc christus
 loquebatur ad ea. **F**ilia quid de meis
 facere. **E**t illa. **U**olo te ad ignem pij/
 cere. **E**t christus. **C**ur filia uis me con/
 burere. **E**t illa. quia iam tep mensē
 portauit intentione mea nihil profeci. &
 proiecit eucharistiam de sinu suo ad ignem
Tunc christus saltauit econuerso
 de igne in sinu suū dicens. **S**i tu me non
 uis habere tamen ego te uolo habere &
 tecum esse. **Q**ue statim copuncta & per/
 terita flexit genua sua & petiuit ueniant
 & locauit sacramentu in discu. & statim ar/
 currit ad plebanū. & retulit ei oia. **E**t sic
 sacerdos ueniens sacramentu ad eccle/
 siam reportauit. & mulieri penitentiam
 iniunxit. que amodo usqz ad mortē fide
 liter christo seruitur. **S** **E**t ali/
 q simplices ex simplicitate quadā ado/
 rant calicem in eleuatioe misse tanquaz
 ibi sit sepulchrum christi. & non sacramē
 tum in calice. cu tamē fm **T**homa sup
 quarto dist. x. ubi dr. q licet ex pte sa/
 cramenti sub specie panis sit tantū cor/
 pus. & sub specie uini tantum sanguis
 tamē pp naturalē concomitantia sub
 ytraqz specie sez panis & uini ē totus xps
 sed fm corpus aiā & deitatem. **E**t er/
 go sic adorandus ē xps sub spē uini in ca/
 lice. sic adoraf sub spē panis. qz vt dictū
 ē sub ytraqz spē est totus chris sic nat^{us} est
 de uirgine. & sicut pepedit in cruce. & sicut
 sedet ad dexterā patris. & inde uentur^{us} ē

*reptandum
 de sacram
 purlo gub
 217. 112.*

De primo

iudicare viuos z mortuos. **Q**uod q̄ cito sa-
cerdos pfert verba sup hostiā. tūc p̄as
substantiat in corp⁹ ch̄i. z ibi definit eē
panis. z solūmō species panis remanet
Et sic d̄m ē silr de p̄bis q̄ dicunt sup
consecratōem calic⁹ quodāmō ibi non ē
vinū. s̄ ver⁹ sanguis xp̄i cū corpe z anīa
z deitate sic sub specie panis. **V**icesi-
mi sūt q̄ sciūt cīromanciam. z sunt q̄ ma-
nū homīs ab itra inspiciūt z ibi p̄ quā-
dam crucez ī manu existentēz cognosce-
re volūt vtrū homo cito mori debeat.
Item inspiciūt vngues homīs. z sic co-
gnosce re volūt vtrū sibi aliqd nouitatis
continget. **V**icesimi primi sūt q̄ cū si-
mul in matrimonio conueniūt. z q̄ p̄mi-
tus obdormit. illū cit⁹ mori contingit.
Item sponsa p̄mitus domuz ingredit̄
sp̄sī. tūc palpat cū manu super limina-
ria dicens. Ich griff vber das vbertur
myn krieg gang alle wegen fur. **E**t sic
credit semper in omnib⁹ victoriam obti-
nere. **E**t tunc econuerso vir dicit. Ich
griff an die wunden ich byeg dir dinen
rucken vnd lenden. **V**icesimifecun-
di sūt de inuentiōis. sicut est nīd⁹ auis
cū matre incubante ouis vel puillis. cu-
ius stulta credulitas ap̄ d̄ q̄sdam intan-
tū inualuit q̄ sic causam sue fecūditatis
ac prosperitatis temporalis abūdatie
q̄ cū inueniret custo dīret. **H**ūc aut̄ tan-
tam tribuebant virtutē integre reserua-
to q̄ scilicet fecūditas z prosperitas a do-
mo in q̄ custo diebat̄ nūquam recederet
De matre etiā sic inuenta multa mala
operabant̄. ad reconciliandū amorem z
prestandū fecūditatem eidem virtutem
mirificam inesse credebant. z ita de l̄ do-
na z opera aliq̄ q̄ deo attribuebant. z p̄
consequens aliū autorem fecūditat⁹ z opu-
lentie temporalis q̄ deum altissimum
opinabant̄ **I**tem ad hūc errorem perti-
net q̄ vetule credūt meliorem inuentio-
nem modici ferri q̄ mlti auri. **E**t fortu-
natissimam credūt esse inuentōem acus
Et meliorem credūt esse inuentōez obu-

li q̄ denarij. **I**tem credūt infortunatissimam esse inuentioem ouis vel bouis
Fortunatissimam autē lupi vel colubri
vel draconis vel bufonis. **I**tem aliq̄ di-
cūt q̄ anul⁹ fabricat⁹ de trib⁹ clauis fer-
reis dūtaxat inuentis valet gestat⁹ p̄tra
infirmitates **V**icesimitercij sunt qui
spem suam non totaliter ponūt in deū.
sed in aliqd creatū. **S**ciendū q̄ de⁹ q̄
druplicem spem exigit a nobis. **P**rima
est spes prouidentie de temporalī sustē-
tatione. **S**apientie. vi. **E**quiter est illi cu-
ra de omnib⁹. p̄s. **O**eli omnū in respe-
rant domine. z tu das illis escam in tē-
pore oportuno. p̄s. **Q**ui das iumentis
escam illoz. zc. hanc spem non habent
auari qui nūquam satiant sed semper tē-
ment sibi deficere: z procurant sibi cum
omni sollicitudine temporalia vsq̄ ad.
xxx. vel. xl. annos. z non viuent forte.
xxx dies. **U**nde. **L**uce. xij. de illo di-
uite qui dixit. **A**nima mea mltā bona
habes zc. **E**t responsū ē ei **S**ulte hac
nocte animam tuam repetent a te. **S**e-
cūda est spes remissionis peccatorū. vndē
dicit ad quēlibet illd̄ **M**atth. 9. **F**ili cō-
fideremittūt tibi peccata tua. p̄. **J**oh. ij.
Si q̄ peccauerit. aduocātū habemus
ap̄ d̄ deum ih̄m ch̄m. et ip̄e ē p̄ciatio
p̄ peccis nostris. **H**anc sp̄e petebat da-
uid dicens **D**icaie mee qz sal⁹ tua ego sū
Hanc sp̄e non habuit **L**ayn. silr **J**u-
das. **U**n̄ **B**en. 4. dixit **L**ayn **D**aior
ē iniquitas mea q̄ vtventiā merear **E**t de
Juda d̄ **L**eo papa ī p̄mōe. **S**celerati-
or oib⁹ o iuda ifelicioz extitisti. quē n̄ pe-
nitētia duxit ad d̄n̄z s̄ desperatō traxit ad
laq̄uz. **S**ciendū q̄ null⁹ p̄sequitur miam
deiz remissionē peccatoz q̄nticūqz con-
terat̄ siue p̄streat. si nō habz spem z fī-
duciam q̄ deus sibi indulgeat. **U**nde
Augu⁹. **P**enitentia que ex fiducia nō p̄-
cedit inutilis est sterilis manet z sine mi-
sericōdia **E**rgo p̄ntia p̄a d̄z ee fidel̄ fiducia/
lit̄ sperans miaz remissionē se posse cō-
sequi peccatoz. **Q**uicqd̄ ei sp̄are possit

mus: erimus accepturi. **D**icit enī do-
 minus per prophetāz **E**zechiele **Q**ua-
 cūq; hora peccator ingemuerit: omnia
 peccata eius in memoria nō erūt. **U**n-
 de **H**ieronimus **P**eccata p̄terita nō
 nocent quando nō placent. **I**te **C**hry-
 sost. **P**ec̄a p̄terita nō cōdemnant neq;
 iudicant hoc leui et breui additō illi nō
 placent. **D**is enī iniquitas ad diuine mi-
 sericordie clementiaz cōparata: minor ē
 q̄ gutta rois ad mare. q; gutta z mare
 in hoc saltem h̄nt similitudinē. q; vtrū/
 q; finitū est. s̄ misericordia dei est infini-
 ta. z oīa pecc̄a oīm peccatorū sunt finita
 s̄ nulla p̄t̄ esse p̄portio. **U**n̄ **A**risto.
 viij. phisic. **F**initū ad infinitū nulla est
 p̄portio. **E**rgo nullo mō cuiusq; pecca-
 tori desperandū est de venia. **U**n̄ **A**ug.
 sup̄ **R**o. **N**emini desperandū est duz ē
 in hac vita. **S**olum enī desperationis
 crimen est qd̄ mederi nō potest **U**nde
Isid. de sumo bono **P**erperrare flagi-
 cū aliqd̄ mors est anime. s̄ desperatō ē
 in infernū descendere. **S**̄m eundez. de
 speratio peior est omni peccato. **T**er-
 tia spes est q; nos vult exaudire in omi
 petitione salubri **U**n̄ **H**arci. xi. **Q**uic
 quid orantes petitis. credite quia acci-
 pteris et euenient vobis. **S**ed qui cum
 dubio cordis sui petit: nihil imperat.
Un̄ **B**erū. **L**imitada oratio celū nō pe-
 nerrat. **S**ciendū q; deus vult q; cuz
 bona fiducia euz inuocemus in nris ne-
 cessitatib;. z sic parat̄ erit nobis subue-
 nire in omi necessitate tribulatiois **U**n̄
 ps̄ **C**ū ipso sū in tribulatione. cripiam
 eum z glorificabo eū. **S**ic fecit **D**auid
 vt̄ patet in psalmo. vbi dicit. **A**d dñm
 cuz tribularer: clamauit z exaudiuit me.
In signū hui⁹ christus in cruce pendēs
 habet caput inclinātū ad nos exaudie-
 dū. sic q; quilibet nostrū potest dicere il-
 lud ps̄ **I**nclinauit dñs aurem suā mi-
 hi. **Q**uarta spes est glorie. quam de
 deo sperare debem⁹. **U**n̄ **L**u. xij. **N**o-
 lite timere pusillus grex. cōplacuit enī

patri v̄ro dare vob̄ regnum **U**nde ad
Heb. x. dicit **A**pl's **N**olite amittere fi-
 duciā v̄ram que magnā habz remune-
 rationez. **A**d **R**o. v. **G**loriemur in spe
 glorie filioz dei **H**anc fiduciā nō habe-
 mus ex nris meritis. s̄ ex meritis **I**esu
 ch̄i. z p̄ ch̄m qui est redemptor noster
 quem p̄ dedit nob. **R**o. viij. **Q**uō eti-
 am nō oīa nobis cū eo donauit. **I**n s̄
 gnūz hui⁹ habet latus aptum in cruce
 q; per eū intremus ī regnū celoꝝ. q; ipse
 p̄ passionē suā: ianuaz vite reserauit oī-
 bus intrare volentib⁹ **U**n̄ **L**u. xi. **V**e-
 nit filius hoīs querere et saluum facere
 quod perierat. zc. **V**icesimū q̄rti sūt
 q; aliqd̄ eq̄lter deo vel supra deum dilē-
 gunt. et hoc idem erit coꝝ deus **U**nde
Aug. **H**oc ab hoīe colit̄ quod p̄ cete-
 ris diligit **S**ciendū tñ est q; sicut pa-
 gani diuersos colebant deos: sic iā ch̄i-
 stiani diuersos faciūt sibi deos **U**n̄
Nam sup̄bus colit̄ pro deo vanā glaz
 sicut q̄cūq; pl⁹ diligit z maiorem p̄pla-
 centiā hz in ornatu corpis sui q̄ in deo.
 et oīm sollicitudinē suā ordīnat ad hūc
 finē quō exaltari et honorari possit in s̄
 mūdo. et quō placere ei possit in s̄
 morib; et gestib;. **C**ōtra qd̄ dicit apl's
Si inq̄t adhuc mūdo placere: ch̄i ser-
 uus nō eēz. **E**t h̄ etiā p̄z p̄ dictū **J**oh̄is
 q; dicit vt̄ h̄. i. **J**oh. ij. **N**olite diligere
 mūdū neq; ea q; in mūdo sūt. **I**ō q; h̄
 p̄ceptū p̄mittit et diligit mūdum: et ei
 placere appetit: inimicus dei cōstituitur
Unde **J**aco. q̄rto. **A**miciā hui⁹ mun-
 di: inimica est deo. **E**rgo etiam de quo
 libet sup̄bo dicit **A**ug. in eplā. **Q**uē su-
 perbum videris filium diaboli esse non
 dubites. **U**nde etiam **C**hrysostrōmus
 super **J**ohannem. **S**uperbia in nobis
 existente. omnis vita nostra immunda
 fit etiam si sobrietatem. virginitatem. s̄
 ieiunium et orationem z elemosynam z
 quecumq; alia perfecimus. **H**oc etiā
 p̄bat **A**ug. dicens **S**uperbia etiam bo-
 nis operibus insideat vt̄ pereant. **I**te

De primo precepto

cupidus pecuniā suē nūmos p deo colit. **U**nde Innocentius de conditione vilitatis humane. **A**uaricia s; **A**post. est idolorū seruit. **E**t sicut idolatra fuit simulacro: sic auar; seruit thesauro. **N**ā ille cultū idolatrie libenter ampliat: et ille cumulū pecuniē libenter augmētat. **I**ste cū omī diligētia colit simulacrū: et ille cū omī cura custo dit thesaurū. **I**lle spem in idolatria: iste spem cōstituit in pecuniā. **I**lle timet mutilare simulacrū: et iste timet minuerē thesaurū. **H**ec ille. **H**oc etiā p; ex eo q; auarus poti; dele cratur audire de rpalibus q; de spūali/ bus. et libentius videt florenū q; sacra/ mentū. et remotius et libentius vadit ad nūdinas q; ad indulgētiās. et plura ardua sustinet p rpalī lucro que nullo mō sustineret p deo. **H**oc manifeste apparet in illis qui in dieb; ferialibus p rpalī lucro mane surgūt. s; in dieb; festiuis in quibus lutrum anime querendū est: diu dormiūt et seruitiū dei negligūt. **I**te potius hūt cor suū inclinātū plusz frequent ad mūdū. et raro vel nunq; erētū ad deū. **E**t s; dicit ch; **M**atthi vi. **U**bi est cor tuū: ibi et thesaurus tuus erit. **I**te gulosus ventrē sine vētris ingluuiem p deo colit. **U**nā apl's **Q**uorū deus venter est. **N**am hoc est regula r; s; **H**ieron. et **A**ug; q; id qd vnusq; q; super deū vel eq; liter deo diligit: q; s; sibi p deo prestituit qndiu sic illud diligit. **S**ed dñs dicit. **N**ō adorabis deos alienos. **C**irca qd querit **U**trū sine idolatria possum; imagines adorare. **R**idēt b; cui; q; imago p; siderari dupl; **U**no mō put est res quedam puta lignū sculptū vl' pictū. et sic nō adoramus imaginē. q; hoc esset idolatria. **A**lio mō p; siderari vt est imago et si/ gnū alicui; rei. q; idem est motus quo quis vertit in imaginē et in ipsaz rem cuius est signū. iō etiā eadem adoratiōe qua veneramur ipam imaginē et ipam rem cuius est imago. **E**t queritur

Utrū crux ch; in qua pependit: debet at adorari adoratiōe latrīe. **R**idētur q; crux illa in qua fuit ch; passus pōr dupl; siderari. **U**no mō in qntū imago ch; i; extēsi in ea: et sic adorā eadē adoratiōe latrīe sicut ch; s; et sic eā alloquimur sicut ch; s; dicētes. **O** crux aue spes vnica. **A**lio mō in qntū est res quedam. sic etiā nō p; eadem adoratiōe a dorari cū ipō ch; s; q; vt sic non p; inet ad personam verbi vt pars eius. s; non p; eadem adoratiōe adorari cum ipō. **S**ed aliē cruces q; nō fuit in eis ch; i; adorantur vt imago ch; i; ideo a dorantur adoratiōe dulie. **U**trū brā p; go sit adorāda adoratiōe latrīe. **R**idēt q; nō. cū tñ beata p; go sit p se quedā creatura excellens: ei debet honor pro se. **U**nā alia adoratiōe adorā q; fili; ei;. s; nō latrīa (que soli deo debet) s; adoratiōe hypdulie. q; vltra alios sanctos debet adorari. s; inuocam; eā dignissimā et sanctissimā dei genitricē. p; ginem p; ginū. dñam angeloz. et sic de alijs. **U**trū sanctorū reliquie sint adorande. **D**icendum q; sanctos dei in veneratiōne debemus habere tanquāz membra ch; i; tanq; dei filios et amicos et intercessores nostros. et iam eoz reliquias qualescūq; honore p; gruo i eoz memoriam honorare debem;. **E**t p; cipue eoz r; corpora que fuerūt templū spū s; acti: et organa. p que spū s; sanctus opar; est: et sunt corpi nro p; figuranda in gl'am resurrectionis. **U**nā et ipē de; h; mōi reliq; as puenient honorat: in eoz pntia miracula faciēdo. **U**nā sciendū q; de; solus adorāndus est tanq; largitor oim honoz. **U**nā dicim; in orōne **M**iserere mei deus s; magnā misericordiā tuā. **S**ed sci adorādi et inuocādi sunt tanq; mediatores et intercessores nostri vt nobis impetrent a deo qd petimus. s; dīcimus in orōne **S**ancta **M**aria ora pro nobis. **S**ancte **P**etre. ora pro nobis. **E**t sic de alijs